

P R A E F A T I O .

deratorum reliquorumque magistratum statu in sacra nostra constitutione, ea omnia & in illo locum habeant. §. 2. Sane si dictus devotorum Tertiodelmatum numerus nostro ius in alia transferatur loca, alterum illi in ejus locum surrogatum & subiectum curabitur: ut ne quid ex solenni plebique auxilio omnino illi defit. Ita porro jam dictis rebus spectabilis dux nihil communis habebit. Nolumus enim, quicquam illi commercii esse aut commota ad id divina voluntas mortalibus mala immittat, desuper benignitate inducta castigatio Imperatorie curae benignitatisque occasio sit. Quod sane hoc tempore ita evidenter accidit, ut opus expositione non sit. Cum enim mortis aculeo & periculio omnia loca peragata sunt, quod quisque sentit, nemini audire necesse est. Quando itaque multa ex improviso inciderunt, que non temere tempus aliud induxit, qui in corpore ac collegio argentariorum recensentur, nos ascerterunt, dicentes, heredes nonnullos ac successores quorundam, qui scriptura non interveniente a argentariis aurum, aut argenteum etiam, aut alias species accepissent, ad perfidiam improbitatemque spectare: quod videlicet neque qui ceperint, supererent neque ipsi heredes sine successore, cum contractis conicriti non sint, convinci possint.

C A P . I.

Huc igitur rei mederi conantes, statuimus, ut qui ad hunc modum judicium fubeant, oculis in conscientiam ¹⁵ defixis, expesse ac plene quae illis, in quorum bona & jus successerunt, ab argentariis data sint, confiteantur: ut etiam qui adhuc superfites sunt, ejus collegi ¹⁶ quod ipsi actionem intendit, argentarius idipsum faciat. Idem etiam a servis, qui ab iisdem judicibus examinantur, fieri jubemus. Sciat vero utraque pars, si ministrorum testimonio, aut que cum iurejurando fiat, diariorum productione, aut alia etiam aliqua sufficienti probatione res convincetur, quod improme egerint, que fraudulenter & per improbitatem negaverint, in duplum ¹⁷ dependent, sine rei veritatem occultaverint, five illam cognoscere neglexerint.

C A P . II.

Alerum ad nos ab ejusdem corporis argentarii relatum caput est, ut ne te-

antur que ab illis cum quibus contraherent, confessiones, tabulae, aut ratocinia ipsorum manu conscripta, sibi exhibita sunt, posteaque in dubium devocantur, ista ipsi per publicorum instrumentorum collationem probare: propterea quod ipsorum collegium multis, & præcipue nobilibus credit, qui contratus suos publicari ¹⁸, aut statim ¹⁹ rerum suarum manifestum sieri non sufficiunt, maluntque (ut consentaneum est) divites quam obserari alii videri, sed ut propria manu (ut dictum est) in se concepta litera eadem cum publicis instrumentis vim obtineant. §. 1. Et in hoc medium ²⁰ quodam nos viam ingressi, qua & argentarios adversus eos qui de talibus capitulis item movebunt, & rursus hos adversus illos uti volumus, statuimus, ut si illiusmodi illorum qui contraherent propria manu scriptas literas argentarii profrent, quas aut ipse cujus elle dicuntur, aut ipsi heredes successores non posse sunt cum iurejurando abnegare, tanquam *procul dubio* ab illo cujus praे non men ferunt, scripta sunt, numeratae pecuniam ²¹ non esse opponi nequeat. Infuper vero si argentarius ex ²² publico instrumento proprie manus ²³ scripturam confirmare posset, aut ipse quidem id negligat, adverarius vero ex alterius corporis scripti comparatione scripturam illam ut falsam redargere nequeat: tunc ex instrumentis, quæ illorum manu de *quibus agitur*, conscripta esse certo constat, & tenuis subscriptione stabilita sunt, ad ea *erundem* scripta quæ ab argentariis, aut aduersis eos ab iis quæ contraherent, proferuntur, comparatio fiat, firmaque sunt, nec minorem quam publica instrumenta vim & autoritatem habeant, non ex firmitate & vigore qui illis infinit, sed ex sola forma. Nihil etiam præjudicium in hoc supplicibus sit, quod in scripto ab iis qui contraherent ipsi dato, hypothecæ, aut herendum successorum nomine non ²⁴ sint.

C A P . III.

Eiusdem porro corporis argentarii similiter etiam qui cum illis contrahunt, dummodo similes adversus illos actiones moveant, facultatem habebunt, ut si defunsti propter inopiam heredes non habuerint, debitores vero reliquerint, aut res aliquæ quæ ad ipsos pertinent, apud aliquos deposita ignoratae inveniantur: aduersus illos competentes actiones moveant, & ex eis satisfactionem sibi parent. Idem etiam ipsi in bonis illorum qui cum ipsi contraherent, & debent, dum illi adhuc vivunt, servabunt, ut ipsi, five actiones, five res sunt, si velint, tamet in instrumentis hypothecæ nulla mentio inficit, hypothecaria tamen actiones movere licet: quia ea naturaliter ²⁵ argentariorum, eorumque qui cum ipsi contrahunt, contractus comitentur. Habetur vero id etiam, ut tempore posterioribus creditoribus præferantur. Non aquam enim est, a nostrorumque temporum iustitia alienum, eos qui bene de aliis merentur, rebus suis privari: qui vero debent, superbire de alieno. Post ²⁶ BELIS. V. C. CONS.

E D I C T U M . V I I .
F O R M A P R A G M A T I C A D E A R G E N T A R I O .
R U M 12 C O N T R A C T U B I S .

In nomine Domini Iesu Christi Dei nostri.

Imperator Cesar Flavius Justinianus, Alemicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Antonius, Alamicus, Wandalicus, Africanus, pius, felix, inclitus, vitor, triumphator, omni auctoribus, Augustus,

¹ Tertiodecematis ut. 3. ed. iii. officiales ac domestici moderatoris Phoenicis Libanice fuisse videntur, andivis, qui dicer, Syria lingua Tertiodematis, significari sapientes, a Tertiodematis, id est, cypriensis & Almias, id est graffatoribus: ut Tertiodecematis milites suis videantur, graffatoribus prehendendis definiti. Ideo colligi ex. 1. Reg. 10. v. 17. & 14. v. 26. ubi fit mentione Cyprorum in dono Libani repositorum: quod hanc Edictum non absudi, quod est de Magistratu Phoenicis Libanice.

² Vid. 1. 1. C. de off. magistri. miss. 1. 1. C. de off. miss. 3. 1. C. de off. miss. 3. 1. C. de off. miss. 4. Militum fel.

³ Neq; Argentarius non sibi deceptus est ab iis quæ inveniuntur, nec titulus convenit, quod etiam observari Cujuscum.

⁴ Novell. 5. in fin. 6. Hoc constituto inter Justiniani constitutiones est IIII.

⁵ De formulis artificum, id quo edictum reperitur inter Novellas Justin. Novell. 122.

⁶ Tis misericordia, id est, convenit hominum, mercatus, ut Nov. 122. 10. 4. Novell. 122. cap. 1.

⁷ Id est, anno 536.

⁸ Argentarius etiam obnoxia, Springer, add. Edictum 9. 7. edict. & Novell. 136.

⁹ Justinianus in his Caligula diffinitus est. Is enim solebat queri de conditione suorum temporum quod nullus calamitatis publica infingebatur: Augusti principatum clade Yan-

querant, & aliam sibi omnem securitatem parent: ipsis vero id neque consuetudo, neque in confidencis contrastibus celeritas permittat) per presentem sacram pragmaticam formam, eam speciali munificencia ipsi elargimur, quæque alteri personæ, collegio, corpori, aut officio nullo modo competat, statuimus, ut ipsi & qui cum ipsi contrahunt, quando aduersus ipsos actiones instituit, in inquirendis persequendisque rebus in quibus ipsi tempus prærogativam præbet, tali privilegio utantur, quale ante legis nostra ratione habentur: ut probatione debitores bonis cessisse non gravati, siquidem satisfactiōnem a principalibus consequant, aduersus res ab illis succurri, neque cogantur & ipsi aduersus alios improbi esse, sed æquos atque bonos se illis, qui cum ipsi contrahunt, exhibent: quippe quoniam id nostrum temporum bonitatem univeræ reipublicæ contradicibus, quorum præcipienti quique & maxime necessarii semper per prædictum collegium sunt, conveniat.

E P I L O G U S .

¹ Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur formam, prudentia tua, & quicunque aliis reipublicæ nostra judex, firma servato. Supplicibus vero hanc sacram pragmaticam formam in quoconque judio, & majori & minori, producenti, illamque recipiendi, ac inde subdium consequenti facta esto: utpote quæ tantum in præsenti proposito & in predictis tractatibus vim habeat, quantum in aliis negotiis generale nostræ leges obtinent. Dat. 5. Kal. Mart. Constantinop. Imp. DN. JUSTIN. PP. Aug. Anno 16. post ²³ BASIL. V. C. CONS.

C A P . V.

Hoc quoque illis ad petitionem ipsorum concedere vixum est: Ut quando dicam aliquibus impingunt, & ad promissionem decimæ ⁴ partis adiungunt, ne ab aliis fidejussiones exigitur, sed sufficiat ipsorum hac de re factum prouidum: quippe qui digni finibus per ⁵ se credatur, cum ipsorum fides & pro aliis sufficiere existimet. Illud manifestum sit, quod si legi succubuerint, nihil illis proderit fidejussione non dedisse: sed nihilominus decimæ partis penam depensuri sunt, quemadmodum & qui illos in ius vocant, ipsi. Infuper & qui ab illis in vocant, similibus penis subficiuntur. Hoc unum dicrimen in hoc capite fuerit, quod (quemadmodum jamjam dictum est) qui et collegio argentariorum actiones instituit, fidejussionis datio in decima parte per speciale nostrum beneficium his condonata & remissa sit.

C A P . VI.

Quoniam vero quod supplices ad diversa tribunalia ⁶ protrahuntur (siccirco quod eorum qui cum ipsi contrahunt infinitus numerus sit, & ut contingit, pauci probi sint & grati) non solum ipsis damnum, verum etiam communibus rebus impedimentum inferri compert est: etiam in hac parte prioreno nostram circa illos providentiam imitamus, ac jubemus ut speciales illis judices sint, five in ius vocent, five vocentur, & prudentia tua ⁷, & Petrus gloriissimum sacrarum nostrarum largitionum comes, consularis & patricius, ut apud utrumque horum movendas inter ipsos & alios qualescumque controversias, aut etiam apud judices antechaz a nobis illis datos ac deinde defunctorum jam motu examinentur, atque brevi finem, qui nostris legibus convenient, capiant & supplies præteriorum vexatione liberati, officiis & rebus suis vacent: tantoque candidus & libentius subditorum contractibus operam navent, quanto minore improbitate & ingratitude tentantur, aut qui improbi esse conantur, iniqua illis damnâ inferre non sinuntur.

C A P . VII.

Potro postquam & aliam nobis doloforum hominum fraudem exposuerunt, denuntiantur, quomodo quidam a dicti collegii argentariis pecunias mutuatis aut mutuantur emerit aut emant possessiones immobiles fuerum uxoriis aliorumque quorumpiam familiarium nomine, quo videlicet generalē illam acquirendorum que bonorum oppignorationem circumscribant: nonnulli etiam quæ fibi debentur, a debitoribus aut in pecuniis, aut omnino in immobiliis rebus recepturi, non in suam personam, sed (quemadmodum dictum est) aut uxori, aut cognatorum iustiusmodi solutionem, cessionem, aut venditionem faciendam current, quo per iustiusmodi rationem inopiam prætendere possint: ipsi vero qui ex dicto argentariorum corpore de illis benemerit, eis quibuscum contractum iniuste non videantur, in ius vocare nequeant: in hoc quoque capite parem munificientiam argentariis, & qui aduersus ipsos similes controversies movent, exhibentes jubemus, ut ⁸ si debitorum quæcumpli de se quibus res suas possident, aut ius suum clam in alium transfluisse demonstretur, licet auctoriis in rem, aliave legitima actione id factum esse ostendere, aduersitas dictas res, quæ debitoribus sunt, procedere, & undique technis pulsis, indemnitatibus & in debito & in hoc factis expensi consulere. Eam autem prudentia tua memoratim gloriissimi viri diligentiam esse scimus, ut iam motas, nondum autem finitas, aut id posterum etiam movendas controversias ita dijudicaturi sint, ut nege supplices ex debitorum improbitate aut fallacia in iustum dispendium subeant: neque innoxii ex inquis obliquis commentis importunas eversiones sufficiant, ita vero etiam, ut quæ nuper ipsi petentibus præbita sunt, rata & inconclusa maneant, & quæ per presentem sacram nostram pragmaticam formam liberaliter conceduntur, ad mentis voluntatisque nostra scopum perficiantur, qui hoc agimus, ut omnes subditi recte & non capiose in negotiis ventur, & quibus ⁹ debetur, quod ministeria reipublicæ negotii præbeant, quieta vita fruantur, ac nequitam per improborum machinationes judiciis, quæque inde manant difficultatibus, & dispendiis impllicantur.

C A P . VIII.

Ceterum quod in quoque dictorum capitum specialiter posuimus, id in Coronatis obligacione & fine generaliter ponere vixum est: ut in omnibus predictis, his qui in predicto argentariorum corpore contentur, corrumperentur & succellentibus ¹⁰, sumat illis qui cum ipsi contrahunt, ac eorum beneficiis & successoribus, in quibus rebus aduersus argentarios actiones movent, & quæ

¹¹ Puto pignora. ¹² Argentariis datum hoc fuit, ut inexcuso reo convenienter fidejussiones vero nexufo reo non convenient, quod iniquitate adiudicat. Hoc licet argentariis patet in re fisi proprie. Novell. 136. cap. 2. ¹³ Argentariis officiis publicis causam habere dicitur, 1. 10. §. 1. ff. de edicto, Nov. 136. ¹⁴ Decimam, ex ipsi finibus per. ¹⁵ Et necito: nullum enim maleficium finis formidinæ est: quia nec sine conscientia sibi Tertull. adver. Marionem. Confidentia mille efficiat. Quintil. 5. Inflit. 11. ¹⁶ Collegia argentarii habentur, his & cap. 1. T. ed. & p. p. 1. quod omnibus non licet, l. 1. ff. quid conjunctumque Universitas. ¹⁷ Inflit. proprii chirographi dupli penitentiarum, quam sua nomina diskunt instrumentis publicis in cribi, 1. 5. 5. 4. ff. de auditor. intr. 18. Auditorius. Scrim. Pernicque honoriessi viri, et ipsi contrahant, servorum, quam sua nomina diskunt instrumentis publicis in cribi, 1. 5. 5. 4. ff. de auditor. intr. Ideoque constituimus est, ut si Crispum sit, servum fecisse stipulationem, aduersas eam stipularies non admittantur 1. per. Cap. de contrah. stipulat. ¹⁹ Vid. 1. 2. ²⁰ Cap. de. ²¹ Ex optionem non numeris, cap. 5. 25. et. p. multa, Inst. de rebus doct. ²² Et ab eo, qui calumniose agitant, s. 1. verbi, ha. ausem. Inst. de p. genere litigantium, caput sui ex stipulata actio. Nam initio litis cavebatur actor, *ni viciem*, reo decimam præstare, & erat remissio, non fatisatio, ut ex C. Hermogeniano, s. 1. de ca. missione, confit. ²³ Eam adhuc desmariam, non uero amissam, restituere. Justin. eo addito, ut decima cautio fatisationem habet Nov. 132. c. 2. s. 1. qui lege ha. existit. argentarios, quibus agentibus rei repræmissione citra fatisationem contenti debent. ²⁴ Idoneis creator. ²⁵ Argentarii crediti nomine tacitam habent hypothecam. ²⁶ Appellatius proprium est, item subdere. ²⁷ Prefectus urbano quod. ²⁸ Opacius, fed. ²⁹ Id est, anno 542. ³⁰ Restituo scilicet, quæcumque ante futilerat Justinianus, eo in Comitem Galatia mutato. Novell. 8. cap. 3. Vicarius ergo Pontici hic restituitur, cui datur jurisdictione in universum tractus Pontici duces. Quod Vicarii in Oriente futilerat, vide 1. 1. 1. 3. ff. ³¹ Quod quisque iur. 1. 3. in fin. mandat. 1. 7. C. de rescindenda venditione. ³² Prefectus urbano quod. ³³ Id est, anno 542. ³⁴ Restituo scilicet, quæcumque ante futilerat Justinianus, eo in Comitem Galatia mutato. Novell. 8. cap. 3. Vicarius ergo Pontici hic restituitur, cui datur jurisdictione in universum tractus Pontici duces. Quod Vicarii in Oriente futilerat, vide 1. 1. 1. 3. ff. ³⁵ Argentariis contenti debent. ³⁶ Et ab abrogatur Novell. 8. c. 1. ³⁷ Galatia prima fuisse reddetur Consularis civilis magistratus. ³⁸ Vicarius Pontici tractus, civili & militari magistratus fungitur, vicem agens plurimum magistratum. ³⁹ Sacerdotes subeunt, sicut Consularis. ⁴⁰ Id est, anno 542. ⁴¹ Vide 1. 1. C. nihil usq; usq; appellatione interposita. ⁴² Appellatius proprium est, item subdere. ⁴³ Ac civilem. ⁴⁴ De defensoribus vid. 1. 1. 1. 4. 1. 5. ff. de re militari. ⁴⁵ Pontico. ⁴⁶ Tractus Ponticus qualis. ⁴⁷ De defensoribus vid. 1. 1. 1. 4. 1. 5. ff. de re militari. ⁴⁸ magistra